

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA 's-GRAVENHAGE

Datum 30 juni 2014
Betreft Beantwoording vragen uit schriftelijk overleg over de aanpak
alternatieven doden van eendagshaantjes

Geachte Voorzitter,

Met deze brief reageer ik op de vragen en opmerkingen van de leden van enkele fracties betreffende de brief die ik recentelijk naar uw Kamer heb gestuurd over mijn inzet voor wat betreft de aanpak alternatieven doden van eendagshaantjes (Kamerstuk 27428, nr. 269). Met deze brief informeer ik uw Kamer tevens over de verdere beleidsaanpak die ik voorsta.

Vragen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie lezen dat een debat heeft plaatsgevonden om op objectieve wijze in beeld te krijgen wat de kansen en bezwaren zijn van de verschillende methoden voor het doden van eendagshaantjes en te bezien welke (praktische) handelingsperspectieven er zijn. Het Rathenau Instituut zal het debat verwerken in een rapport en in het voorjaar aanbieden aan de staatssecretaris. Op basis daarvan worden vervolgstapen ondernomen. De leden van de VVD-fractie ontvangen graag een concreet tijdsplan van de staatssecretaris wanneer het rapport naar de Kamer wordt gestuurd en welke acties op welk moment daaraan gekoppeld worden.

Het rapport van het Rathenau Instituut over alternatieven voor het doden van eendagshaantjes is op 27 mei jl. aan mij aangeboden. Het rapport treft u als bijlage bij deze brief aan. Een directe vervolgstap is de ondertekening geweest van een intentieverklaring door een aantal partijen uit de pluimveesector, de Dierenbescherming, In Ovo B.V., de Universiteit Leiden en mijzelf (bijgevoegd). De partijen hebben verklaard om in de pre-competitieve fase de door In Ovo B.V. ontwikkelde methode voor sexescheiding tussen haantjes en hennetjes in de embryonale fase verder te ontwikkelen en bij positief resultaat¹ van het pre-competitieve onderzoek bij te dragen aan de verdere ontwikkeling van de techniek van In Ovo voor toepassing in de praktijk.

¹ Onder positief resultaat wordt verstaan dat de techniek in dit pre-competitieve onderzoek om het geslacht van embryo's in broedeieren te bepalen, voldoende nauwkeurig en betrouwbaar kan worden gedaan in tien of minder dagen bebroede eieren en daarnaast effectief is, dat wil zeggen voldoende logistiek en economisch perspectief biedt voor toepassing in de praktijk.

Directoraat-generaal Agro
Directie Plantaardige Agroketens
en Voedselkwaliteit

Bezoekadres
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

Postadres
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Factuuradres
Postbus 16180
2500 BD Den Haag

Overheidsidentificatienr
00000001003214369000

T 070 379 8911 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/ez

Ons kenmerk
DGA-PAV / 14089183

Bijlage(n)
2

De leden van de VVD-fractie lezen dat het onderzoek begeleid is door de Dierenbescherming en de Land- en Tuinbouw Organisatie (LTO) en de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP). Deze leden vragen waarom de Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP) hier niet bij betrokken was, aangezien zij ook een deel van de pluimveesector vertegenwoordigen.

Het rapport dat op 4 april jl. aan uw Kamer is aangeboden (Kamerstukken II, 2013/14, 27 428, nr. 269) is een rapportage van de resultaten van het onderzoek naar de ontwikkeling van nieuwe foklijnen voor een combinatiekip, een economische haalbaarheidsstudie, een inventarisatie van de milieu- en dierenwelzijnsaspecten die betrekking hebben op de combinatiekip en de ontwikkeling van een aantal marktconcepten op basis van de combinatiekip. Het initiatief voor de ontwikkeling van foklijnen was afkomstig van fokkerijgroeperingen die zijn aangesloten bij de Nederlandse Organisatie van Pluimveehouders (NOP) van LTO Nederland (LTO/NOP). Om die reden is LTO/NOP nauw betrokken geweest bij de begeleiding van het onderzoek.

De leden van de VVD-fractie lezen voorts dat de belangrijkste conclusie is dat vlees van haantjes van legrassen als combinatiekip een interessant marktconcept kan worden voor culinair en bewust consumeren. De Wageningen University and Research (WUR) verwacht wel dat, gelet op de prijs en het huidige consumptiepatroon van pluimveevlees (overwegend filet), slechts een beperkt deel van de eendagshaantjes van legrassen een bestemming zal krijgen voor humane consumptie. De leden van de VVD-fractie merken op dat er geen conclusies van de regering worden verbonden aan het rapport. Kan de staatssecretaris alsnog aangeven wat haar bevindingen zijn ten aanzien van het rapport en hoe zij hiermee wil omgaan en hoe zij deze uitkomsten wil gebruiken voor nieuw beleid?

Ik onderschrijf de bevindingen in het rapport van Wageningen UR. Op basis van de huidige inzichten verwacht ik dat de combinatiekip een interessante nichemarkt kan vormen, maar geen totaaloplossing kan zijn voor de problematiek van de eendagshaantjes. Het uiteindelijke marktaandeel van de combinatiekip hangt af van de bereidheid van consumenten de duurdere haantjes van legrassen te kopen en het huidige consumptiepatroon van pluimveevlees te veranderen.

De leden van de VVD-fractie lezen dat momenteel door drie private partijen (In Ovo, Viscon en Vencomatic) in Nederland alternatieve 'kijken in het ei'-methoden ontwikkeld worden om eieren in een vroegtijdig stadium van de embryonale ontwikkeling te kunnen sexen. De leden van de VVD-fractie vragen op welke manier het onderzoek om met behulp van genetische modificatie van legkippen broedeieren in een vroegtijdig stadium te kunnen sexen nog een rol speelt of heeft dit onderzoek geen rol meer van betekenis? Graag ontvangen deze leden een toelichting van de staatssecretaris op dit punt.

De leden van de VVD-fractie vragen of het onderzoek naar de zogenaamde 'kwalkip' gecontinueerd wordt, en wanneer daar nieuwe resultaten van verwacht

kunnen worden. Deze leden zijn van mening de genetische modificatie niet uitgesloten mag worden in de zoektocht naar het verminderen dan wel voorkomen van het doden van ruim 40 miljoen eendagshaantjes. Er is thans geen eenduidige, eenvoudige oplossing voor het doden van eendagshaantjes, en ook de verdere ontwikkeling van de combinatiekip zal hooguit tot een lichte vermindering leiden. Daarom moet nadrukkelijk genetische modificatie verder onderzocht worden. Deelt de staatssecretaris deze overtuiging van de leden van de VVD-fractie?

Zo nee, waarom niet?

Zo ja, op welke wijze draagt zij hieraan bij? Indien de staatssecretaris met een genuanceerd standpunt komt, dan vragen deze leden wel om helder aan te geven of genetische modificatie onderzocht blijft worden 'ja' of 'nee'.

Tijdens het VAO biotechnologie van 3 juli 2013 bleek dat er geen meerderheid in uw Kamer was voor het starten van een onderzoek naar genetische modificatie bij leghennen. Naar aanleiding van de motie Dik-Faber (Kamerstukken II, 2012/13, 27 428, nr. 252) is gekeken naar alternatieven. De intentieverklaring voor de ontwikkeling van een kijken-in-het-ei methode is daar een uitvloeisel van. Als deze methode geen of onvoldoende resultaten oplevert, ontstaat er een nieuwe situatie. Dan zal een nieuwe afweging plaatsvinden waar het onderzoek naar genetische modificatie van legkippen bij zal worden betrokken. Ik wil daar echter niet op vooruitlopen.

Vragen van de leden van de PvdA-fractie

De leden van de PvdA-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris over de aanpak om tot alternatieven voor het doden van eendagshaantjes te komen.

De leden van de PvdA-fractie vinden het niet wenselijk dat in Nederland jaarlijks 45 miljoen haantjes van legrassen kort na de geboorte worden gedood, omdat zij geen bestemming voor de humane consumptie hebben. De leden van de PvdA-fractie hebben de wens om tot een alternatief te komen voor het net kort na de geboorte doden van de haantjes.

De leden van de PvdA-fractie zijn, gezien de voorlopig beperkte marktpotentie van de haantjes van legkiprassen, van mening dat er prioritair moet worden ingezet op het ontwikkelen van een kijken in het ei-methode, die kan voorkomen dat er haantjes van legkiprassen worden geboren. Parallel kan wel worden gewerkt aan het ontwikkelen van marktperspectief voor humane consumptie van de haantjes van legkiprassen. De leden van de PvdA-fractie vinden het positief dat de stakeholders worden betrokken bij het zoeken van een oplossing. Wanneer denkt de staatssecretaris de Kamer te kunnen informeren over de verdere beleidsaanpak?

Ik sta de volgende beleidsaanpak voor:

Na overleggen van mijn ministerie met betrokkenen bij de verschillende kijken-in-het-ei-methodes (Viscon, Vencomatic en In Ovo) en mede gebaseerd op de conclusies van het stakeholdersdebat lijkt de methode van In Ovo het meest haalbaar op korte termijn. Via de intentieverklaring geven verschillende partijen blijk van hun steun hieraan. Ik heb besloten de wetenschappelijke (door)ontwikkeling van deze innovatieve methode van In Ovo B.V. te Leiden financieel te steunen. Dit onderzoek wordt door de Universiteit Leiden uitgevoerd. Hierbij wordt geen gentechnologie gebruikt. In het eerste halfjaar van 2015 moet het resultaat opleveren. Ik zal uw Kamer informeren als het onderzoek van de Universiteit Leiden is afgerond.

Als er sprake is van een positief resultaat, ook in economisch opzicht, dan zal het enkele jaren vergen voordat het bedrijfsleven deze techniek in de praktijk heeft geïmplementeerd, omdat er specifieke apparatuur moet worden ontwikkeld voor toepassing in broederijen op praktijkschaal.

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat er sprake is van een kip-en-ei situatie. Als het marktperspectief voor het opfokken van de haantjes van legkippenrassen enkel wordt bepaald door de kostprijs van het eindproduct ontstaat er geen marktvrage en als er geen marktvrage ontstaat dan wordt de kostprijs voor het eindproduct ook niet marktconform. De leden van de PvdA-fractie zijn daarom benieuwd wat er los van de kostprijs kan worden gedaan om het marktperspectief voor de haantjes van vleeskippenrassen te vergroten?

Door de beperkte marktomvang is de kostprijs van haantjes van legkippenrassen relatief hoog. Wanneer de markt groeit, zullen de kosten enigszins dalen door logistieke en schaalvoordelen. De totale productiekosten worden echter voornamelijk bepaald door de voerkosten. Deze kosten zijn nauwelijks afhankelijk van de marktomvang.

Echter: Voor het marktperspectief van de haantjes van legkippenrassen stelt Wageningen UR dat het naast de prijs vooral van belang is dat het om een product gaat met een andere smaak en textuur dan het pluimveevlees van het vleeskuiken. Dit kwalitatieve onderscheid is bepalend voor het marktperspectief van de haantjes. Bij de ontwikkeling van een markt voor haantjes in het onderzoek van Wageningen UR is naast de technische aspecten daarom veel aandacht besteed aan de culinaire kwaliteit van haantjes van legrassen. Het is primair aan individuele ketenpartijen om de marktkansen van haantjes verder te verkennen en te benutten. Het onderzoek van Wageningen UR, waarvan het rapport dat op 4 april jl. al aan uw Kamer is aangeboden (Kamerstukken II, 2013/14, 27 428, nr. 269) een onderdeel is, zal eind 2014 zijn afgerond.

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat de haantjes van legkiprassen als ethisch verantwoord alternatief kunnen dienen voor het zogenaamde piepkuiken, een vleeskuiken dat voor de leeftijd van 28 dagen wordt geslacht. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd of de staatssecretaris het hiermee eens is?

De haantjes van legrassen, die op een leeftijd van 9 tot 11 weken worden geslacht, zijn wat betreft grootte en gewicht vergelijkbaar met het zogenoemde piepkuiken. Het verschil wordt bepaald door de smaak en textuur van de haantjes en de wat hogere prijs. Het is van belang dat beide producten voldoen aan de (beleids)randvoorwaarden. Het is aan de consument om een keuze tussen deze producten te maken.

De leden van de PvdA-fractie vinden het opmerkelijk dat er in Nederland geen (welzijns)regels voor het opfokken van haantjes van legrassen zijn, terwijl er momenteel in Nederland twee ketens actief zijn om haantjes van leghenrassen te vermarkten voor consumptief gebruik.

Het Vleeskuikenbesluit bevat (welzijns)regels voor het houden van vleeskuikens. Deze regels zijn ook van toepassing voor het houden van haantjes van legrassen. Deze haantjes voldoen aan de definitie van vleeskuikens omdat ze gehouden worden voor de productie van vlees. In drie situaties zijn deze regels niet van toepassing (voor zowel het houden van vleeskuikens als het houden van haantjes van legrassen):

- het houden van minder dan 500 vleeskuikens,
- het houden van vleeskuikens in extensieve scharrel- en vrije-uitloophouderijen als bedoeld in bijlage V onder b, c, d en e, bij verordening (EG) nr. 543/2008 van de Commissie van 16 juni 2008. In deze verordening zijn welzijnsmaatregelen opgenomen voor scharrelvleeskuikens;
- het houden van vleeskuikens overeenkomstig verordening (EG) nr. 834/2007 van de Raad van de Europese Unie van 28 juni 2007 inzake de biologische productie. Deze verordening is van kracht voor biologische vleeskuikens. De bescherming van het welzijn van het biologische pluimvee is daar geregeld..

De leden van de PvdA-fractie zijn niet enthousiast over de suggestie van de WUR om voor het opfokken van haantjes van leghenrassen een ontheffing van de pluimveerechten te geven, zolang de marktvraag beperkt is. De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat de pluimveerechten niet dienen te worden omzeild.

Er is geen sprake van een ontheffing van pluimveerechten voor een dergelijke toepassing.

Deze leden lezen in het onderzoek dat is uitgevoerd door de WUR dat in Noordrijn Westfalen het doden van eendagshaantjes zal worden verboden. Wat is hier de aanleiding van en wat zijn de alternatieven die in Noordrijn Westfalen zullen worden aangewend?

De Landbouwminister van Noordrijn Westfalen heeft in een verordening afgekondigd dat het per januari 2015 verboden wordt om eendagskuikens in broederijen te doden. Het argument voor dit verbod is dat deze praktijk niet onder de 'redelijkheid' (Vernünftiger Grund) valt op basis waarvan dit zou moeten gebeuren volgens de Duitse Tierschutzverordnung. Er is alleen een uitzondering gemaakt voor het doden van eendagshaantjes ten behoeve van slangen en roofvogels. De haantjes moeten dan wel als geheel dier worden vervoederd. Het vervoederen van dieren als een geheel gebeurt op dit moment ook in Nederland. Het aantal diersoorten waaraan ze worden gevoederd is echter uitgebreider dan in Noordrijn-Westfalen nu wordt toegestaan.

Mij is bekend dat er in Duitsland een onderzoeksprogramma is gestart naar het vinden van alternatieven voor het doden van eendagshaantjes. Ik zal daarom de samenwerking op dit vlak versterken.

De leden van de PvdA-fractie hebben een voorkeur voor een alternatief, waarbij met technologische hulpmiddelen voor het uitkomen van het ei kan worden gedetecteerd welk geslacht een kuiken heeft. Op deze wijze kan worden voorkomen dat er een mannelijk kuiken wordt geboren, wat het ethische bezwaar verhelpt dat er kuikens worden geboren zonder dat ze worden aangewend voor humane consumptie. De leden van de PvdA-fractie zijn zoals bekend geen voorstander van kijken in het ei-methoden, waarbij genetische modificatie wordt gebruikt. De leden van de PvdA-fractie verzoeken de staatssecretaris om te bevestigen dat er bij de te ontwikkelen kijken in het ei-methoden geen gebruik wordt gemaakt van gentechnologie. Deze leden zijn tevreden dat de staatssecretaris de ontwikkeling van een van de drie methoden om in het ei te kijken financieel zal ondersteunen en verzoeken de staatssecretaris haast te maken met de selectie van een ontwikkelalternatief. De leden van de PvdA-fractie zijn benieuwd op welke termijn de staatssecretaris verwacht de keuze te kunnen maken voor een van de drie kijken in het ei-methodes en welke termijn er minimaal nodig zal zijn om deze methode voor gebruik in de praktijk uit te ontwikkelen.

Voor het antwoord verwijs ik naar de beantwoording van een eerdere vraag die de PvdA-fractie heeft gesteld.

Vragen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van de brief over eendagshaantjes.

Deze leden vinden dat een oplossing gezocht moet worden voor de eendagshaantjes en hebben met instemming kennisgenomen van het voornemen om in overleg te gaan over de ontwikkeling van een 'kijken in het ei-methode'. Ook vinden de leden van de SP-fractie het terecht dat hier financiële ondersteuning van het Rijk tegenover komt te staan. Deze leden hopen op enige spoed in dezen. Wat is het verwachte tijdstraject?

Voor het onderzoek naar de "kijken in het ei"-methode, het tijdstraject en de financiering daarvan door het Rijk verwijs ik naar de beantwoording van de vragen van de PvdA- en de VVD-fractie.

Wat gebeurt er momenteel met de eendagshaantjes? Worden deze voor 100 procent als voer aan de dierentuinen verkocht?

De eendagshaantjes worden op dit moment via vergassing met CO₂ gedood. De meest recente gegevens over de afzetmarkt van eendagshaantjes komen uit een onderzoek van Wageningen UR uit 2010. (WUR-rapport 382). Hieruit bleek dat 15% van de eendagskuikens afgezet wordt in Nederland. De rest gaat als diervoeder naar het buitenland. De afzet in Nederland vindt plaats naar dierentuinen, valkeniers, petfoodindustrie en particulieren. Alleen eendagskuikens van onvoldoende kwaliteit worden naar de destructie gebracht.

Zij vragen of de optie voor het opfokken en vermarkten van haantjes, zoals in het rapport wordt verkend, verder uitgewerkt wordt met de sector. Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe wordt dit uitgewerkt en wat is het verdere traject? Is er overleg? Is de biologische sector ook betrokken bij het overleg en in hoeverre is er interesse vanuit de biologische sector voor dit traject? Zijn innovatiesubsidies beschikbaar hiervoor?

Voor de ontwikkeling van een markt voor haantjes van legrassen wordt in het onderzoek door Wageningen UR samengewerkt met verschillende ketenpartners, die ervaring hebben met de verwerking en vermarkting van speciale pluimveevleesproducten, en met een geïnteresseerde legpluimveebroederij. In het kader van dit onderzoek vindt regelmatig overleg plaats tussen Wageningen UR en de Biologische Pluimvee Vereniging (BPV). Op dit moment zijn er twee marktconcepten op basis van de combinatiekip, waarvan er één marktconcept gebaseerd is op de biologische houderij. Het onderzoek zal eind 2014 worden afgerond. Zoals ik eerder heb geantwoord op een vraag van de PvdA fractie hierover is het primair aan individuele ketenpartijen om de marktkansen van haantjes verder te verkennen en te benutten.

Initiatiefnemers kunnen gebruik maken van de bestaande regelingen van het Topsectorbeleid Agri & Food zoals het indienen van publiek-private voorstellen voor onderzoek en innovatie. Daarnaast zal er in de loop van 2014 door de provincies besloten worden over mogelijkheden in het PlattelandsOntwikkelingsProgramma (POP-3) voor financiële ondersteuning van innovatieprojecten door markt- en ketenpartijen.

Vragen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de staatssecretaris van Economische Zaken. De leden willen hier graag nog enkele zaken over opmerken.

Het belang van dierenwelzijn wordt door de leden van de D66-fractie onderstreept. Vandaar dat deze leden graag met de staatssecretaris meedenken over oplossingen voor de eendagshaantjesproblematiek. Deze leden zijn blij met het maatschappelijke debat dat door de staatssecretaris aangezwengeld is.

De leden van de D66-fractie steunen het voornemen van de staatssecretaris om het alternatief met het meeste perspectief financieel te steunen. Vanuit de biotechnologie-sector klinkt immers het geluid dat er in Nederland vrijwel geen financiers voor de ontwikkeling van projecten als dat van In Ovo te vinden zijn. Financiële steun voor dergelijke projecten kan het vinden van een oplossing voor het eendagshaantjesprobleem bespoedigen en bevordert innovatie in Nederland.

Het valt de leden van de D66-fractie op dat er in de brief door de staatssecretaris niet meer gesproken wordt over de genetische-modificatiemethode, waaraan de WUR momenteel werkt. Het gaat hier om het inbouwen van een fluorescerend kwallengen in kippen. Uit onderzoek blijkt dat deze methode tot dusver geen nadelige gevolgen voor gezondheid en welzijn van de betrokken dieren kent. Daarnaast is het de bedoeling het kruisingsschema zo op te zetten dat de eieren, waarin toekomstige legkippen zich bevinden niet genetisch zijn gemodificeerd. Door het toepassen van deze methode zouden er geen eendagshaantjes meer onnodig gedood hoeven te worden. Bovendien wordt het onderzoek uitgevoerd door een Nederlandse onderwijsinstelling, steun verlenen aan dit project zou goed zijn voor de innovatiekracht van Nederland. De leden van de D66-fractie zien veel perspectief in deze methode en vragen de staatssecretaris dan ook deze methode weer mee te nemen in het besluitvormingsproces en mogelijk financieel te steunen.

Voor het antwoord verwijs ik naar de beantwoording van de vraag die de VVD-fractie hierover heeft gesteld.

De leden van de D66-fractie zijn positief over de opdracht die de staatssecretaris aan de WUR heeft gegeven. De combinatiekip is een eventueel interessant marktconcept voor culinair en bewust consumeren. Deze leden willen echter benadrukken dat de combinatiekip slechts een gedeeltelijk alternatief biedt voor het doden van eendagshaantjes, vanwege de hoge prijzen en het huidige consumptiepatroon van voornamelijk borstvlees van de kip.

De meeste eendagshaantjes die worden gedood, worden gebruikt als voedsel voor dierentuindieren en dergelijke. De leden van de D66-fractie willen graag van de staatssecretaris weten of het mogelijk is een inventarisatie te maken van wat er precies gebeurt met de in Nederland gedode haantjes. Hoeveel haantjes worden daadwerkelijk als diervoeding gebruikt en hoeveel haantjes worden er vanuit Nederland geëxporteerd? Zou de staatssecretaris deze cijfers in een tabel kunnen presenteren? Voor gedode eendagshaantjes die geen bestemming vinden, zou een oplossing moeten worden gevonden.

Voor het antwoord verwijs ik naar de beantwoording van de vraag die de SP-fractie hierover heeft gesteld.

Vragen van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van de brief over de aanpak alternatieven doden van eendagshaantjes. Deze leden hebben hierbij enkele opmerkingen en vragen.

Zij constateren ten eerste dat in het gehouden stakeholdersdebat de focus lag op de kansen en bezwaren van de verschillende methoden voor het doden van eendagshaantjes, terwijl de motie Dik-Faber verzoekt om een discussie over het huidige dominante productiesysteem in de pluimveehouderij. Het lijkt erop dat in het stakeholdersdebat het huidige dominante productiesysteem onvoldoende ter discussie is gesteld en eerder als gegeven wordt beschouwd. Zij vragen de staatssecretaris of zij alsnog bereid is om een meer fundamentele discussie te starten over het huidige dominante productiesysteem in de pluimveehouderij.

Als gevolg van de sinds tientallen jaren voortgaande wereldwijde fokkerijdifferentiatie naar speciale legkippen- en vleeskippenrassen worden eendagshaantjes gedood. Een pluimveehouderijsysteem waarbij voor de haantjes van de pluimveerassen weer een zodanige markt kan worden gecreëerd dat ze niet als eendagshaantje behoeven te worden gedood is aan de orde bij een systeem als de combinatiekip of de dubbeldoelkip. Alle systemen zijn bediscussieerd tijdens het stakeholdersoverleg. Voor de conclusies van het stakeholders overleg op dit punt verwijs ik u naar de beantwoording die is gegeven op vragen hierover van de VVD-fractie en naar het bijgevoegde rapport van het stakeholdersoverleg.

De leden van de ChristenUnie-fractie zouden graag meer informatie ontvangen over het debat dat is gehouden. Wanneer is het debat gehouden, wie waren de deelnemers en hoe zijn de te bespreken alternatieven geselecteerd? Is het rapport inmiddels gereed? Genoemde leden hebben vernomen dat het rapport half april klaar zou zijn.

Het stakeholdersdebat heeft plaatsgevonden op 24 januari 2014. In het bijgevoegde rapport van het stakeholdersoverleg is aangegeven welke organisaties hebben meegedaan aan het debat en welke alternatieven zijn besproken.

De leden van de ChristenUnie-fractie lezen dat de deelnemers aan het debat hebben aangegeven dat er gestreefd moet worden naar een verdergaande samenwerking tussen de verschillende initiatiefnemers en bedrijven in Nederland. Aan welke vormen van samenwerking denkt de staatssecretaris, en welke partijen zouden hierbij volgens haar betrokken moeten zijn?

In het onderzoek naar de haalbaarheid van de methode die is ontwikkeld door In Ovo, is er sprake van een samenwerking met alle relevante partijen. Deze is vormgegeven in een intentieverklaring. Zie hiervoor ook de antwoorden op vragen van de VVD-fractie.

De leden van de ChristenUnie-fractie danken de staatssecretaris voor het toesturen van het rapport over de combinatiekip. Zij vragen de staatssecretaris waarom zij dit rapport niet eerder heeft gestuurd, aangezien het in december 2013 klaar was.

De rapportage is mede opgesteld om het stakeholdersdebat ter uitvoering van de motie Dik-Faber (Kamerstukken II, 2012/13, 27 428, nr. 252) van alle informatie over de combinatiekip te voorzien en in dat kader tot een bredere weging ten opzichte van andere alternatieven te kunnen komen. Het stakeholdersdebat heeft op 24 januari 2014 plaatsgevonden.

Voorts constateren deze leden dat het rapport niet in eerste instantie lijkt te dienen ter uitvoering van de motie van het lid Dik-Faber, maar dat het onderzoek reeds eerder is gestart, mede ter invulling van het amendement van het lid Cramer. Klopt dit, zo vragen deze leden.

Het rapport is een rapportage van de resultaten van het door Wageningen UR uitgevoerde onderzoek naar de ontwikkeling van nieuwe foklijnen voor een combinatiekip, een economische haalbaarheidsstudie en onderzoek naar de consumentenwensen en de ontwikkeling van een aantal marktconcepten op basis van de combinatiekip ter uitvoering van het amendement Cramer c.s. (Kamerstukken II, 2009/10, 32 123 XIV, nr. 77). Daarnaast is in het rapport een beschrijving gegeven van de aspecten die van belang zijn voor de productie van een combinatiekip in een moderne duurzame pluimveehouderij, zoals kostprijs, houderijsysteem en milieueffecten. Deze informatie is beschikbaar gesteld voor het stakeholdersdebat dat is georganiseerd ter uitvoering van de motie Dik-Faber (Kamerstukken II, 2012/13, 27 428, nr. 252).

Wanneer is het onderzoek gestart en welke onderzoeksmethoden zijn hierbij gehanteerd?

Het onderzoek is gestart in 2011 en berust op literatuur- en praktijkonderzoek. Het onderzoek naar nieuwe foklijnen voor de combinatiekip heeft niet tot een volwaardig product geleid, omdat de markt voor een dergelijk product te beperkt bleek. Als vervolg hierop zijn de mogelijkheden van opfok en vermarkten van haantjes van de reguliere legrassen onderzocht. In de literatuur is nagegaan welke opties er zijn voor de opfok van haantjes van legrassen en wat de verschillen in smaak, textuur en kostprijs kunnen zijn ten gevolge van ras of voersamenstelling. De literatuurkennis is in samenspraak met ketenpartners in een iteratief proces uitgetest in de praktijk. Op grond van literatuur en praktijkresultaten zijn de gevolgen op het vlak van milieu en dierenwelzijn van het opfokken van haantjes in beeld gebracht evenals de extra milieugevolgen en kosten van het inzetten van een dubbeldoelkip ten opzicht van reguliere legrassen.

De haantjes uit de diverse testkoppels zijn actief onder de aandacht van koks gebracht en samen met de koks zijn recepten ontwikkeld. Met de ketenpartners zijn afzetmogelijkheden uitgewerkt. De opinie van de koks is teruggekoppeld naar de opfokkers. Vervolgens is vanuit het door EZ gefinancierde onderzoek een publiciteitscampagne opgezet voor de haantjes van legrassen. Het huidige onderzoek wordt eind 2014 afgerond.

De leden van de ChristenUnie-fractie verwelkomen het rapport en de hierin geschetste opties voor verwaarding van de eendagshaantjes. Zij vernemen graag de reacties van de stakeholders en de staatssecretaris op het rapport.

Tijdens het stakeholdersoverleg is uitgebreid aandacht besteed aan de combinatiekip waarbij het onderhavige rapport als basis diende voor de discussie. De vertegenwoordigers van de gangbare sector verwachten dat de combinatiekip hoogstens voor de biologische sector kansen biedt.

De biologische pluimveehouderij staat positief tegenover het opfokken van de haantjes, maar onderkent dat het niet gemakkelijk zal zijn om het vlees ervan te vermarkten. De Dierenbescherming en Youth Food Movement zien de combinatiekip daarnaast als een goede mogelijkheid om bij de (jongere) consument meer bewustzijn te creëren over de omgang met productiedieren binnen de gangbare sector.

Zoals ik eerder heb geantwoord op een vraag van de PvdA fractie hierover is het nu primair aan individuele ketenpartijen om de marktkansen van haantjes verder te verkennen en te benutten.

De leden van de ChristenUnie-fractie zien uit naar de vervolgbrief en de beleidsaanpak die de staatssecretaris voorstaat als alternatief voor genetische modificatie.

Voor de vervolgbrief en de verdere beleidsaanpak verwijs ik u naar de beantwoording van de vraag hierover van de PvdA-fractie.

Vragen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de fractie van de Partij van de Dieren hebben kennisgenomen van de brief van de regering en het rapport van de WUR over het doden van eendagshaantjes, die recent aan de Kamer zijn gestuurd. Hieruit blijkt dat het doden van eendagshaantjes nog jarenlang door zal blijven gaan, omdat zowel de pluimveesector als de regering geen daadkrachtige stappen durft te nemen. Deze leden keuren dit sterk af. 45 miljoen eendagshaantjes, dieren met een intrinsieke waarde en met recht op bescherming, mogen niet leven omdat ze van het verkeerde geslacht zijn. Zij betreuren dit en vinden dit getuigen van een gebrek aan respect voor het dier. Deze leden stellen de ethische vraag aan de staatssecretaris of de grootschalige consumptie van eieren het leed van miljoenen dieren in deze bio-industrie rechtvaardigt. Graag ontvangen deze leden een reactie hierop.

Het doden van eendagshaantjes is een maatschappelijk-ethisch probleem waarvan in 2007 door de toenmalige Tweede Kamer is vastgesteld dat er een alternatief ontwikkeld zou moeten worden. Sinds die tijd wordt er onderzoek gedaan naar alternatieven. Uw Kamer is per brief een aantal keer over de ontwikkelingen geïnformeerd (Kamerstukken II, 2013, 27 428, nr. 247 en 2014, 27 428, nrs. 269 en 270). Dit heeft geresulteerd in de genoemde intentieverklaring en het voortzetten van het onderzoek bij In Ovo.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben kennisgenomen van het verbod op het doden van eendagskuikens dat door de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen is ingevoerd. Deze leden roepen de staatssecretaris op om in gesprek te gaan met de landbouw- en milieuminister van deze deelstaat om te onderzoeken of een dergelijk verbod tevens in Nederland zou kunnen gelden. Zij vragen de staatssecretaris of zij hier toe bereid is.

Het verbod in Noordrijn-Westfalen kent een uitzondering voor het voeren van gehele eendagskuikens aan slangen en roofvogels. Nu er in Duitsland ook gezocht zal worden naar alternatieven is het mijn intentie de samenwerking met Duitsland en ook specifiek Noordrijn-Westfalen op dit terrein te versterken.

Tevens maken de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren zich ernstig zorgen over de verzorging van eendagskuikens in de pluimveehouderij. Voor een gezond kuiken is het essentieel om direct uit het ei over vers water en voer te beschikken. Om redenen van efficiëntie wordt de broedkast maar een keer, na zo'n 21 ½ dag geopend. Kuikens die te laat uit het ei komen worden levend vermalen tussen de eierschalen. Kuikens die juist vroeg uit het ei zijn gekomen, zitten dan al meerdere dagen zonder voer en water in een donkere broedkast. Zij worden gesorteerd, gevaccineerd, verpakt en vervolgens op transport gezet naar de kippenstallen. Pas in die stallen krijgen ze voor het eerst voer en water. Deze leden hebben vernomen dat de minister van Economische Zaken het niet onwettig achtte, dat kuikens de eerste 72 uur van hun leven geen water of voer krijgen.

Deze hebben tevens vernomen dat de rechterlijke macht deze uitspraak verworpen heeft.¹ Deze leden willen graag weten of de minister alsnog voornemens is om maatregelen te treffen in het verstrekken van voer en water voor eendagskuikens.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen van de staatssecretaris weten hoe het onthouden van dieren van water en voer zich verhoudt tot de vijf vrijheden van Brambell, in het bijzonder met betrekking tot "het vrij zijn van dorst, honger en onjuiste voeding"?

In mijn brief van 4 februari jl. (TK 26 991, nr. 397) heb ik soortgelijke vragen beantwoord. Ik verwijs u derhalve naar deze brief.

De uitspraak van de rechter waaraan de fractie van de PvdD refereert in zijn vraag (CBB, zaaknummer AWB 13/687 betref de reactie van de minister op het handhavingverzoek van Wakker Dier van 25 maart 2013 (handhaving op drie broederijen). De minister heeft Wakker Dier bericht dat hij het verzoek van 25 maart 2013 niet aanmerkte als een aanvraag in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Dit heeft de rechter verworpen. De NVWA heeft een handavingsinspectie uitgevoerd bij de betrokken broederijen. Hierbij zijn geen overtredingen aan het licht gekomen.

Sharon A.M. Dijkma
Staatssecretaris van Economische Zaken

¹ College van Beroep voor het bedrijfsleven. Zaaknummer: 13/687, 11200.